

UNHA PRIMEIRA APROXIMACIÓN AO LÉXICO DA PERSONALIDADE EN LINGUA GALEGA

Elena Rey García

elena.rey.garcia@rai.usc.es

ORCID: 0009-0005-6379-6654

Estrella Romero Triñanes

estrella.romero@usc.es

ORCID: 0000-0002-9239-2544

Paula Ganitsky Chemby

paula.ganitsky@rai.usc.es

ORCID: 0000-0003-4178-6831

Isabel Fraga Carou

isabel.fraga@usc.es

ORCID: 0000-0001-9346-6560

Instituto de Psicoloxía (IPsiUS)
Universidade de Santiago de Compostela

Resumo: O presente traballo ten como obxectivo explorar os descritores léxicos da personalidade en galego, cun enfoque émico, en que son os propios falantes os que achegan os termos atendendo ao seu propio contexto lingüístico. O marco de referencia adoptado foi o Modelo dos Cinco Grandes da personalidade, que propón cinco dimensións fundamentais: *extraversión*, *afabilidade*, *responsabilidade*, *neuroticismo* e *apertura á experiencia* (Goldberg 1981).

Realizouse un estudo de acceso léxico, identificando os adxectivos máis frecuentemente evocados polos falantes de galego ao describir trazos de personalidade, levouse a cabo a análise sobre a valencia afectiva e o nivel de activación emocional e realizouse a súa categorización segundo o Modelo dos Cinco Grandes. Para consultar a frecuencia dos termos no uso escrito da lingua, recorreuse ao corpus do *Tesouro Informatizado da Lingua Galega* (TILG). Os resultados mostran un predominio de termos con valencia positiva, coincidindo con estudos previos noutras linguas romances. A clasificación segundo o Modelo dos Cinco Grandes revela unha maior representación das dimensións de *extraversión* e *afabilidade*.

Esta investigación constitúe unha primeira aproximación empírica ao léxico da personalidade en lingua galega e subliña a necesidade de desenvolver recursos específicos adaptados á realidade lingüística propia.

Palabras chave: acceso léxico, personalidade, Modelo dos Cinco Grandes, taxonomía, enfoque émico, lingua galega.

Title: An Initial Lexical Approach to Personality in the Galician Language.

Abstract: This study aims to explore the lexical descriptors of personality in Galician, using an emic approach, in which speakers themselves provide terms based on their own linguistic context. The Big Five Personality Model serves as the theoretical framework by proposing five fundamental aspects: extraversion, agreeableness, conscientiousness, neuroticism, and openness to experience (Goldberg 1981).

A lexical availability study was conducted in order to identify the most frequently evoked adjectives by Galician speakers when describing personality traits. An analysis was performed on the affective valence and arousal levels of the descriptors, which were categorized according to the Big Five Model. In order to examine the frequency of the terms in written language use, the *Tesouro Informatizado da Lingua Galega* [Galician Language Electronic Database] (TILG) corpus was consulted. The results display a predominance of terms with positive valence, consistent with previous studies in other Romance languages. Classification according to the Big Five shows a greater representation of the dimensions of extraversion and agreeableness.

This research constitutes a initial empirical approach to personality-related lexicon in the Galician language, and highlights the need to develop specific resources adapted to the linguistic reality of Galicia.

Key words: lexical access, personality, Big Five Model, taxonomy, emic approach, Galician language.

1. Presentación

As linguas son un vehículo da comunicación, mais tamén son un reflexo da cultura e, en moitos sentidos, da personalidade dos individuos. A forma na que nomeamos o mundo, describimos os demais ou nos definimos está inevitablemente mediada polo léxico da nosa lingua.

O enfoque léxico da personalidade ten a súa orixe nos traballos de Allport (1937), quen defendeu que os aspectos máis relevantes da personalidade se codifican na linguaxe. Propuxo unha clasificación dos mesmos en trazos cardinais, centrais e secundarios baseándose na súa relevancia e consistencia no comportamento individual. Esta relación entre a fala e a personalidade reflíctese na chamada hipótese léxica (Goldberg 1990), que parte da premisa de que as persoas, mediante as súas interaccións sociais, se decatan das características da personalidade que teñen maior relevancia, pasando a codificarse na súa linguaxe común. Así mesmo, esta hipótese conta cun segundo postulado, segundo o cal os conceptos ou características máis relevantes terán con maior probabilidade unha palabra específica para nomealos (John, Angleitner e Ostendorf 1988). Esta idea exprésase mediante as chamadas palabras de clase aberta, é dicir, as categorías gramaticais de verbos, adverbios, substantivos e adxectivos.

Seguindo a hipótese léxica, xorde o “Modelo dos Cinco Grandes Factores da personalidade”. Trátase dunha estrutura de cinco dimensións da personalidade mediante as cales se podería describir como é unha persoa, independentemente do contexto ou a cultura á que esta pertenza; é, por tanto, un modelo que se describe como universal. Estas dimensións son *extraversión*, *neuroticismo*, *apertura á experiencia*, *afabilidade* e *responsabilidade* (Goldberg 1981).

O Modelo dos Cinco Grandes, que emerxeu a partir de estudos realizados en diferentes culturas, considérase o marco máis consensuado para o estudo da personalidade (Widiger e Crego 2019) e constitúe o exemplo máis representativo de como as investigacións léxicas influíron na teoría e na práctica psicolóxica actual; de feito, a estrutura dos cinco factores serviu de base para os máis importantes cuestionarios de avaliación da personalidade (Kajonius e Johnson 2019; McCrae e Costa 2010). Dentro da psicoloxía e das ciencias

afíns, o modelo mostrou amplamente a súa capacidade para predicir múltiples aspectos do comportamento humano nos campos educativo (Liu *et al.* 2022; Mammadov 2022), clínico (Hidalgo-Fuentes e Fernández-Castilla 2023) e social (Alderotti, Rapallini e Traverso 2023; Gerber *et al.* 2011; Soutter e Móttus 2021).

A partir do interese por estas aproximacións que conectan lingua e personalidade, realizáronse diversos estudos transculturais co propósito de identificar un núcleo de trazos común a todas elas (Ashton *et al.* 2004). Os resultados que se acadan nestas investigacións converxen en gran medida coas dimensións do Modelo dos Cinco Grandes. Non obstante, destas investigacións xorden tamén outras estruturas alternativas como a dos tres factores, formulada por De Raad *et al.* (2014). Estes autores propoñen unha estrutura cun núcleo común entre linguas que se define arredor do *dinamismo*, a *afiliación* e a *orde*. Este modelo demostrou ser replicable en varias linguas europeas, especialmente dentro das indoeuropeas, representando un avance significativo cara a unha comprensión intercultural da personalidade.

Convén salientar que o groso destes estudos se realizou con linguas maioritarias, o que presenta un nesgo importante na investigación transcultural. Ademais, a metodoloxía escollida parte, na súa maioría, dun enfoque *etic*, é dicir, baseado en categorías universais impostas dende fóra das culturas estudadas. As investigacións cun enfoque *émico*, que parten das categorías e significados propios dos falantes e da súa cultura así como do seu léxico dispoñible, seguen a ser escasas, especialmente no caso das linguas minorizadas. As linguas minorizadas non só están infrarrepresentadas na literatura científica, senón que tamén sofren unha exclusión simbólica na construción de modelos teóricos que aspiran a ser universais. A escaseza de estudos psicoléxicos centrados en linguas non dominantes contribúe a unha visión parcial e limitada e, por conseguinte, non reflicte a complexidade real das identidades lingüísticas e culturais. A pesar da existencia de traballos previos sobre o léxico dispoñible en galego, esta perspectiva psicoléxica centrada nos descritores da personalidade continúa inexplorada (Álvarez de la Granja e López Meirama 2014).

Este estudo en galego permite explorar como se articula a percepción dos trazos de personalidade nun contexto sociolingüístico caracterizado por un territorio bilingüe e diglósico, á vez que permite contrastar os resultados con outros estudos realizados en linguas próximas como o castelán ou o portugués (Ganitsky, Fraga e Romero 2023; Iraegui e Quevedo-Aguado 2002; Marques de Pinho e Guzzo 2003). Así, salientase a conexión da lingua coa cultura, a historia e a psicoloxía dos seus falantes, máis alá de considerala só un sistema formal de regras.

O presente traballo ten como obxectivo analizar os principais trazos de personalidade na lingua galega dende un enfoque psico-léxico, mediante unha tarefa de evocación léxica espontánea. Os termos obtidos clasifícanse de acordo ao Modelo dos Cinco Grandes e realízase unha análise afectiva baseada en dous parámetros da psicoloxía da emoción: a valencia, que indica o nivel de agrado ou desagrado percibido nun termo, e a activación emocional (do inglés, *arousal*), que fai referencia ao nivel de excitación fisiolóxica ou emocional asociado ao mesmo. Isto permite apprehender a connotación ou carga emocional asociada ás palabras evocadas, é dicir, recuperadas da memoria léxica polos propios falantes.

As investigacións previas, como as de Goldberg (1981) e De Raad *et al.* (2014), proporcionan unha base teórica sólida para a análise comparativa entre os diferentes sistemas lingüísticos. Neste sentido, a presente investigación segue unha metodoloxía émica, na que os propios falantes evocan de maneira espontánea os termos dispoñibles no seu léxico asociados aos trazos de personalidade. Este enfoque non pretende unicamente realizar unha descrición empírica destes descritores codificados na lingua galega, senón tamén abrir un espazo de reflexión crítica sobre os métodos e os discursos vixentes na psicoloxía da linguaxe actual.

2. Método

2.1. Participantes

A mostra inicial do estudo estaba composta por 95 participantes, aos cales se lles aplicaron criterios de selección de inclusión e exclusión previamente establecidos co fin de garantir a validez dos datos e o seu axuste aos obxectivos da investigación: i) ser estudante de grao non pertencente a Psicoloxía, ii) ter unha idade comprendida entre os 18 e os 40 anos e iii) empregar a lingua galega de forma habitual.

O criterio de exclusión de estudantes do grao de Psicoloxía responde á posibilidade de que puidesen levar a cabo inferencias relacionadas cos seus coñecementos académicos, introducindo así posibles nesgos durante a execución da proba.

Así mesmo, realizouse unha revisión das respostas achegadas co obxectivo de verificar o cumprimento dos requisitos da tarefa: produción dun número mínimo de termos, que estes correspondan con descritores da personalidade e que a achega se realizase en galego. Como resultado deste proceso, excluíronse 21 persoas da mostra inicial (catorce participantes por achegar un número insuficiente de termos e sete por incluír respostas que non se correspondían con termos descritores da personalidade, por exemplo, por empregar frases completas en lugar de palabras illadas ou por non comprender correctamente a tarefa).

Tras esta depuración, a mostra final quedou composta por un total de 74 estudantes universitarios, dos cales 59 eran mulleres (80 %), catorce homes (19 %) e unha persoa identificada con outra identidade de xénero (1 %).

En relación co criterio de uso habitual da lingua galega, incluíronse participantes que empregan o galego de forma regular, sen que isto implique que sexa a súa lingua de uso principal. A maioría dos participantes ($n=61$; 82 %) indicaron un uso predominante do galego fronte ao castelán.

2.2. *Materiais e procedemento*

O instrumento empregado para o presente estudo consistía nun cuestionario en liña de produción léxica libre. Foi desenvolvido para a investigación polo grupo de Procesos Cognitivos e Conduta (PCC) do Instituto de Psicoloxía da Universidade de Santiago de Compostela (IPsiUS). O obxectivo principal deste instrumento era recoller de maneira directa os termos utilizados polos participantes para describir as características de personalidade, atendendo a un enfoque émico e psicoléxico.

En canto á súa composición, o cuestionario estaba formado por dúas partes: (a) perfil sociodemográfico e sociolingüístico, onde se recolleron datos relativos á idade, xénero, titulación que estaba a cursar, lingua adquirida na infancia, linguas utilizadas habitualmente (expresadas en porcentaxe) de cada participante; e (b) tarefa de produción léxica espontánea, na cal cada un deles debía expresar/escribir os primeiros sete termos descritores da personalidade “que lle viñesen á cabeza”. Convén precisar que se limitaron os termos introducidos a un número específico co obxectivo de facilitar a análise e comparación das respostas obtidas. Unha vez rexistradas, estas non podían ser modificadas, garantindo a súa natureza inmediata.

A primeira parte do cuestionario permítenos obter información sobre variables contextuais relevantes para a análise, como poden ser a idade ou o xénero, así como aplicar os criterios de inclusión e exclusión establecidos para o estudo. A segunda parte tiña como obxectivo acceder aos termos máis naturais e intuitivos que posúen os participantes en relación coa personalidade, de acordo coa hipótese léxica (Goldberg 1990), pola cal as características máis relevantes en relación coa personalidade estarán codificadas na linguaxe común, sendo as de maior relevancia as que —con maior probabilidade— terán un termo específico para seren nomeadas (John, Angleitner e Ostendorf 1988). Esta tarefa permítenos, por unha banda, identificar os termos máis accesibles e por outra distribuír posteriormente as palabras no espazo afectivo da valencia e a activación emocional partindo dos valores obtidos coa ferramenta *emoFinder* (Fraga *et al.* 2018).

A duración estimada era de entre dous e tres minutos, favorecendo a alta taxa de resposta e evitando xerar fatiga ou desinterese

por parte dos participantes. A elección do soporte dixital responde a criterios de rapidez, accesibilidade e anonimato para as persoas, sendo un medio cómodo tanto para a realización da tarefa coma para a recolleita de información, respectando ao mesmo tempo os principios éticos e metodolóxicos da investigación. Os datos almacenáronse nunha base de datos accesible para o equipo investigador. Estes non incluían información persoal identificable, garantindo o cumprimento dos principios de confidencialidade, anonimato e protección de datos. O presente traballo encádrase dentro dun proxecto máis amplo que recibiu o informe favorable da comisión de ética da Universidade de Santiago de Compostela.

2.3 *Análise*

Para levar a cabo a análise dos datos achegados polos participantes, realizouse previamente un proceso de depuración, no que só se conservaron os termos que cumprían dous criterios: a) que fose un adxectivo descritor da personalidade e b) que se atopase recollido no *Dicionario da Real Academia Galega*. Deste xeito, descartáronse os termos que non reunían estes requisitos, o que incluíu castelanismos, formas non normativas e formas non adxectivas.

Optouse por atender á norma oficial da lingua galega, tomando como referencia o *Dicionario da Real Academia Galega* (DRAG) para a validación dos termos. Deste modo, descartáronse os castelanismos e as formas non recollidas no DRAG, co fin de garantir a consistencia normativa da análise. Non obstante, estas respostas foron previamente contabilizadas para estimar o seu peso no conxunto total, representando aproximadamente un 15 % dos descritores achegados.

Así mesmo, de cara á análise léxica, consideráronse unicamente os adxectivos por seren a categoría gramatical máis representativa dos trazos de personalidade (Ganitsky, Fraga e Romero 2023). Esta elección responde á súa capacidade descritiva e á súa relevancia como prototipo na codificación dos trazos persoais (Saucier, Ostendorf e Peabody 2001). Outras categorías gramaticais (substantivos, verbos ou adverbios) presentes nalgunhas respostas foron excluídas seguindo a literatura previa neste campo.

A análise estatística dos descritores recollidos levouse a cabo mediante o programa JASP na versión 0.19.3. Así mesmo, analizouse a frecuencia dos termos finais mediante a consulta do corpus do *Tesouro Informatizado da Lingua Galega* (TILG). Trátase dun corpus do galego onde se recompilan máis de 3 000 textos producidos entre 1612 e 2013 procedentes de distintos xéneros e ámbitos, formando un conxunto de arredor de 30 millóns de formas gráficas, lematizadas e anotadas con etiquetas morfosintácticas (Santamarina, González Seoane e Álvarez de la Granja 2012-2013). Esta análise permite observar se as palabras máis nomeadas polos participantes se corresponden coas máis frecuentes na lingua galega; os resultados permiten valorar relacións entre a frecuencia lingüística e a relevancia dos termos como descritores da personalidade segundo os seus falantes.

3. Resultados

A análise dos termos permitiu obter información relevante acerca dos descritores da personalidade evocados polos participantes falantes de lingua galega. Tras levar a cabo un proceso de depuración segundo os criterios comentados con anterioridade, seleccionáronse os adxectivos entre as respostas achegadas, obténdose un total de 389 formas distintas. Posteriormente, procedeuse á unificación das variantes flexivas (por exemplo, *tímida* por *tímido*), co fin de computalas como unha única forma léxica. Deste conxunto, identificáronse finalmente 162 descritores únicos.

Mediante o programa JASP levouse a cabo unha análise das frecuencias dos mesmos para identificar os máis nomeados. Os resultados mostran unha distribución marcadamente asimétrica. Segundo a proba multinomial, a frecuencia esperada para cada un dos termos sería aproximadamente o 0,6 % para unha distribución uniforme. Non obstante, certos termos presentan proporcións superiores, o que suxire unha maior facilidade de recuperación entre os seus falantes, como se pode observar na Táboa 1.

Táboa 1. Frecuencia e valencia dos descritores máis nomeados. Creación propia

Descritor	Frecuencia (%)	Valencia
Amable	4,1 %	8,5
Simpático	4,1 %	7,83
Tímido	4,1 %	4,48
Agradable	3,6 %	8,00
Introvertido	2,8 %	—
Extrovertido*		
Alegre	2,6 %	8,5
Divertido	2,6 %	—
Empático		
Sociable	2,1 %	7,43
Traballador	2,1 %	6,65
Tranquilo	2,1 %	7,15
Xeneroso	2,1 %	7,60
Cariñoso	1,8 %	8,03
Gracioso	1,8 %	8,45
Intelixente	1,8 %	7,80
Egoísta	1,3 %	2,13
Leal	1,3 %	7,80
Sensible	1,3 %	5,85
Sincero	1,3 %	8,05
Terco*	1,3 %	3,30

Notas. Na táboa recóllense os descritores que amosaron unha frecuencia superior ao 1% respecto ao total de termos evocados. A porcentaxe de frecuencia refírese á proporción de aparición respecto ao total de termos recollidos e non ao número de participantes que o mencionaron. A valencia afectiva foi obtida mediante *emoFinder*. Para a súa consulta, os termos traducíronse previamente do galego ao castelán mediante o tradutor Gaio. Os datos de *emoFinder* van nunha escala de 1 a 9. As palabras cun valor entre 1 e 3,99 considéranse negativas; entre 4 e 5,99, neutras; aquelas cun valor superior a 6 estímense positivas. As celas baleiras indican termos

sen datos dispoñibles en *emoFinder*. Os termos marcados cun asterisco (*) corresponden a formas castellanizadas. Inclúense unicamente a título informativo, situados na posición que ocuparían segundo a súa frecuencia relativa, sen computárense na análise principal.

A proba multinomial revelou a existencia de diferenzas estatisticamente significativas entre a distribución dos descritores observada respecto á distribución uniforme teórica ($\chi^2 = 546.423$; $gl = 161$; $p < 0,001$). Os datos mostran nesta distribución unha tendencia cara a certos termos, predominando os que presentan unha valencia positiva segundo os valores extraídos do programa *emoFinder*. Moitos destes termos fan referencia a unha dimensión de tipo social (*simpático, leal, xeneroso*) ou emocional (*alegre, cariñoso, sensible*).

Para realizar unha interpretación psicolóxica dos termos máis frecuentemente mencionados no estudo, estes clasificáronse atendendo ao Modelo dos Cinco Grandes Factores da personalidade (Goldberg 1981) tomando como referencia as definicións teóricas de cada dimensión (Bermúdez, Pérez e Sanjuán 2017). Esta clasificación dos adxectivos máis representativos recollidos no estudo facilita a análise da súa relación coa percepción social dos trazos de personalidade en lingua galega.

A primeira das dimensións, *extraversión*, faría referencia ás características asociadas á sociabilidade e á expresión emocional; aquí encadramos algúns dos termos máis reiterados polos participantes, como *divertido, alegre, falador, sociable* ou *simpático*. Na dimensión de *afabilidade*, que faría referencia á disposición prosocial, cooperación e empatía, atoparíanse termos como *amable, agradable, cariñoso* ou *xeneroso*.

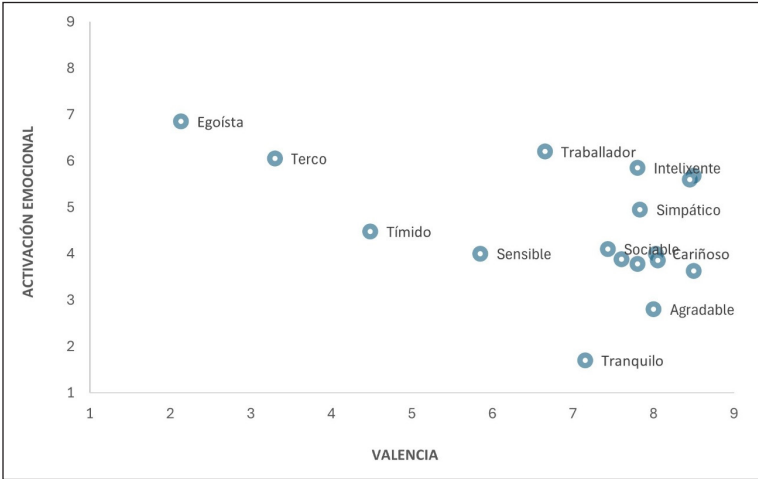
A dimensión *responsabilidade* relaciónase coa organización, o compromiso e o cumprimento de normas; aquí atopamos os termos *traballador, responsable* e *serio*. En canto á dimensión de *neuroticismo*, que indica tendencias relacionadas con dificultades emocionais ou interpersoais, atopamos termos como *tímido*. A última das dimensións, *apertura á experiencia*, vincúlase con características como a creatividade, a sensibilidade ou a reflexión persoal; encádranse aquí os descritores *intelixente* ou *gracioso*.

Co obxectivo de ampliar o estudo dos descritores, levouse a cabo unha análise dos valores de valencia e activación emocional consultados en *emoFinder* (Fraga *et al.* 2018). Actualmente non se dispón dunha base de datos ou corpus de palabras emocionais en galego, polo que foi necesaria a tradución dos termos achegados ao castelán para realizar a análise afectiva mediante esta ferramenta, a cal está limitada á lingua castelá. Estimamos que os valores de valencia e activación emocional non difiren substancialmente entre ambas as linguas, o que permitiu asumir unha equivalencia interpretativa mediante a tradución dos termos. Así mesmo, a base de datos *emoFinder* estase a ampliar progresivamente mediante a incorporación de novas fontes; por iso, aínda hai termos dos que non se puideron obter as estimacións de valencia ou activación emocional.

Respecto aos dezanove termos máis nomeados polos participantes, a maioría sitúanse en puntuacións elevadas de valencia, o que sinala unha tendencia cognitiva polos trazos positivos. En canto á activación emocional, obsérvase unha maior variabilidade, o que permite distinguir entre termos de activación emocional alta (como *gracioso*, *alegre* e *divertido*) e outros máis baixa (como *tranquilo*, *sensible* e *amable*), como se observa na Figura 1. Isto achega datos sobre a natureza emocional dos marcadores léxicos na lingua galega.

Para coñecer a carga afectiva dos descritores dos cales podiamos estimar datos en *emoFinder*, analizáronse as medidas de valencia e activación emocional. Dos 88 termos dos que puidemos obter datos, a valencia media para os mesmos foi de 5,48 (DT = 2,08). Isto suxire que a maioría dos termos teñen unha valencia lixeiramente positiva, pero con bastante variabilidade, incluíndo algúns neutros e negativos. En cambio, a activación emocional presenta unha media moderada (M = 5,36, DT = 1,37), cunha dispersión menor, mostrando unha resposta emocional máis homoxénea entre os termos.

Figura 1. Valencia afectiva e activación emocional dos termos máis nomeados. Creación propia

Notas. Segundo os valores numéricos da valencia afectiva, as palabras cualifícanse como negativas (1-3,99), neutras (4-5,99) ou positivas (6-9). Os valores da activación emocional indican o nivel de excitación: valores baixos (1-3) reflicten estados de calma ou relaxación, valores medios (4-6) indican unha activación moderada ou alerta tranquila e valores altos (7-9) representan alta activación, excitación ou tensión. Os datos obtivéronse mediante *emoFinder*. Para a súa consulta, os termos traducíronse previamente do galego ao castelán mediante o tradutor Gaio.

Así mesmo, co obxectivo de contrastar os resultados obtidos a partir das respostas dos participantes co uso escrito da lingua, realizouse unha busca da frecuencia das palabras máis mencionadas no TILG, unha ferramenta que permite examinar a presenza real dos termos na produción escrita. Para cada termo recolleuse o número absoluto de aparicións e a frecuencia calculada por cada millón de palabras. Isto permite observar se os termos máis dispoñibles no léxico mental dos participantes coinciden cos máis frecuentes na lingua escrita, como se recolle na Táboa 2.

Táboa 2. Frecuencia léxica no corpus TILG para os termos máis nomeados.
Creación propia

Descritor	Frecuencia (%)	TILG	TILG (freq. / millón)
Amable	4,1 %	325	9
Simpático	4,1 %	471	14
Tímido	4,1 %	252	8
Agradable	3,6 %	340	10
Introvertido	2,8 %	45	1
Alegre	2,6 %	1447	42
Divertido	2,6 %	354	10
Sociable	2,1 %	18	0
Traballador	2,1 %	2169	63
Tranquilo	2,1 %	1587	46
Xeneroso	2,1 %	978	29
Cariñoso	1,8 %	268	8
Gracioso	1,8 %	590	17
Intelixente	1,8 %	746	21
Egoísta	1,3 %	160	5
Leal	1,3 %	314	9
Sensible	1,3 %	367	11
Sincero	1,3 %	264	8

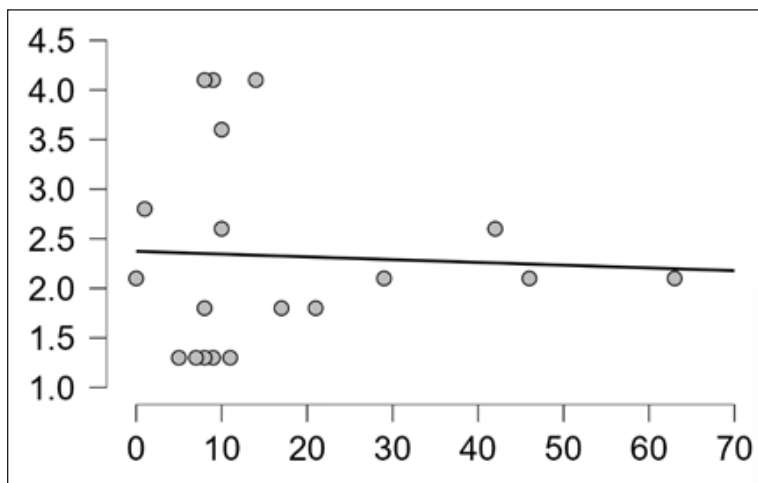
Notas. A porcentaxe de frecuencia refírese á proporción de aparición respecto ao total de termos recollidos e non ao número de participantes que o mencionaron. A frecuencia por millón refírese ao número de aparicións no TILG, dividido entre o total de palabras da base de datos (34.222.897). Para obter os datos, os termos introducíronse sen restricións de maiúsculas e acentos, e computáronse conxuntamente as variantes de xénero e número.

Os resultados revelan variabilidade entre a frecuencia mostrada no estudo e a amosada no corpus. Adxectivos como *alegre*, *traballador* ou *tranquilo* (con frecuencias de 42, 63 e 46 por millón, respectivamente), presentan unha elevada representación en

comparación á frecuencia de produción da palabra por parte dos participantes. En contraposición, os termos *introvertido*, *sociable* ou *terco* (castelanismo, do galego *teimudo*) presentan unha frecuencia escasa no corpus, pese a atoparse entre os descritores máis frecuentes do estudo.

Así mesmo, realizouse unha análise de correlación de Pearson entre a frecuencia coa que os participantes nomearon as palabras e a frecuencia destes mesmos termos no corpus TILG. O resultado ($r = -0.047$, $p = 0.848$) indica a ausencia de relación significativa entre ambas as variables, como se observa na Figura 2. Esta discrepancia suxire que o acceso léxico non sempre garda unha relación directa coa frecuencia real na escrita, polo que é posible que determinados termos, pese a atoparse máis dispoñibles para os seus falantes, se utilicen en menor medida nos textos.

Figura 2. Correlación entre a frecuencia dos descritores máis nomeados na tarefa de recuperación léxica e a frecuencia no corpus TILG. Creación propia.

Nota. O eixo horizontal representa a frecuencia coa que os termos foron evocados polos participantes. O eixo vertical indica a frecuencia de aparición dos mesmos no corpus do TILG, tomando como dato a frecuencia por millón. Cada punto representa un descriptor de personalidade. A liña mostra a tendencia xeral entre ambas as variables.

4. Discusión

Para realizar un estudo da personalidade dende unha perspectiva léxica, resulta necesario coñecer a extensión e organización do léxico nos falantes dunha lingua. O *Dicionario da Real Academia Galega*, como principal fonte normativa, recolle un total de 57 547 entradas (DRAG 2025), das cales 13 610 corresponden á categoría gramatical de adxectivo, representando un 23 % do peso total. Os adxectivos constitúen un elemento relevante para o estudo da personalidade, permitíndonos identificar os trazos máis salientables para os seus falantes. Por isto, centrámonos nesta categoría gramatical ao considerarse o prototipo da sedimentación das diferenzas máis importantes para a linguaxe común (Otero 2001) e debido á súa relevancia nos estudos psicoléxicos (Ganitsky, Fraga e Romero 2023).

O presente traballo tivo como obxectivo achegar unha primeira descrición empírica sobre os adxectivos relativos á personalidade máis accesibles para os propios falantes de lingua galega. A metodoloxía utilizada foi a da evocación libre de descritores da personalidade. Nos datos obtidos obsérvase unha tendencia cara a termos de valencia positiva e cun contido social e emocional marcado. Isto concorda con outros estudos realizados en linguas romances, como o castelán e o portugués (Iraegui e Quevedo-Aguado 2002; Marques de Pinho e Guzzo 2003), o que pode indicar a existencia de certos padróns ou concordancias na percepción e descrición da personalidade entre linguas próximas.

Debido á falta dunha base de datos onde se recolla a valencia e a activación emocional para os termos en galego, utilizouse o programa *emoFinder*. Para poder extraer os datos, previamente traducíronse os descritores ao castelán. É preciso aclarar que as traducións non sempre achegan unha equivalencia exacta, polo que os datos presentados deben tomarse con cautela. Algúns dos termos (como *amable*, *simpático* ou *alegre*) destacan polos seus altos niveis de valencia, o que mostra unha tendencia positiva na descrición da personalidade. Os valores de valencia e activación emocional mostran unha maior densidade de termos no cuadrante positivo, con niveis diversos de activación emocional. A valencia media dos termos foi moderadamente positiva; a activación emocional presentou unha maior variabilidade, algo habitual nestes estudos, xa que os

trazos positivos non sempre indican altos niveis de activación emocional. Aínda que se observa certa variabilidade, predomina unha activación emocional neutra ou moderada, un resultado salientado no estudo en castelán de Ganitsky, Fraga e Romero (2023). En canto ás palabras máis frecuentemente evocadas, atopamos varias que fan referencia a unha dimensión de carácter social ou emocional. Cómpre lembrar que a valencia e o contido social ou emocional son dimensións distintas, aínda que poidan coincidir nos termos máis frecuentes deste estudo. Este padrón coincide cun fenómeno descrito na psicoloxía da linguaxe coñecido como efecto Pollyanna ou nesgo positivo da linguaxe, segundo o cal as persoas tenden a empregar termos con carga positiva. Este efecto tense identificado no léxico dispoñible de diversas linguas, confirmando o predominiio dos termos con valencia positiva fronte aos negativos (Blanco Canales 2024).

Respecto á distribución da frecuencia dos termos, esta presenta un carácter asimétrico. A proba multinomial evidencia que certos adxectivos son evocados cunha frecuencia superior á dunha distribución uniforme. Varios dos descritores máis frecuentemente evocados neste estudo en galego coinciden directamente cos observados en castelán por Ganitsky, Fraga e Romero (2023). Aínda que se atopan diferenzas nos valores de frecuencia, a maioría dos termos coinciden en ambas as linguas, o que suxire a existencia de núcleos léxicos comúns na concepción da personalidade entre os seus falantes. Esta semellanza podería explicarse asemade pola situación de contacto estreito co castelán na que se atopa actualmente a lingua galega, o que pode influír tanto no repertorio dispoñible coma nas preferencias descritivas dos falantes. Cómpre ter en conta, ademais, que a mostra do presente estudo está composta integramente por estudantes universitarios, maioritariamente socializados en contextos urbanos caracterizados por unha maior presenza do castelán, o que podería repercutir na elección dos termos escollidos para a descrición da personalidade. Isto pode observarse nos termos achegados, a maioría coincidentes formalmente co castelán ou ben cun cognado moi próximo (por exemplo, *traballador*).

O modelo dos Cinco Grandes Factores da personalidade (Goldberg 1981) serviu como marco teórico para a clasificación dos

termos. Observouse unha maior representatividade das dimensións de *extraversión* e *afabilidade* entre os termos máis frecuentemente nomeados polos participantes; outros, como a *apertura á experiencia* ou o *neuroticismo*, ligados a procesos internos, atópanse menos representados. Isto coincide cos resultados do estudo en castelán de Ganitsky, Fraga e Romero (2023), tamén cun enfoque émico, no que se sinala que *extraversión* e *afabilidade* son os dominios cunha maior proporción de trazos evocados, o que reforza a consistencia dos resultados obtidos entre linguas próximas. A maior representatividade dos trazos que fan referencia a características interpersoais tense atopado tamén noutras linguas (Tupes e Christal 1961). Este padrón podería responder, por unha parte, á maior visibilidade do comportamento social en comparación con trazos máis internos ou intrapersoais (como o *neuroticismo* ou a *apertura á experiencia*) e, por outra, á relevancia dos trazos interpersoais na predición e regulación das relacións humanas (Wiggins 1980). Non obstante, debe terse en conta que a clasificación se realizou de maneira manual, con base na definición teórica das dimensións, polo que implica certa subxectividade interpretativa. A dificultade para realizar esta clasificación dunha forma máis rigorosa dende o punto de vista científico débese ás barreiras atopadas á hora de levar a cabo este estudo sobre a lingua galega. As bases de datos e a información da que dispoñemos atópanse na súa maioría en inglés e a tradución dos termos achegados a este estudo non presenta unha equivalencia clara que nos permita efectuar a clasificación rigorosamente.

Outro resultado inesperado é a relativa discordancia entre os termos altamente dispoñibles para os falantes e a súa frecuencia escrita segundo o corpus do TILG, onde observamos diferenzas relevantes entre o acceso léxico e o uso da lingua. Non obstante, aquí atópase outra das barreiras do estudo, xa que este corpus recolle producións escritas que presentan un certo grao de elaboración, fronte á espontaneidade e inmediatez das tarefas de produción libre, o que limita a comparabilidade entre ambas as fontes.

En definitiva, mediante a análise dos termos achegados polos propios falantes da lingua, realizouse unha primeira aproximación ao estudo dos descritores léxicos da personalidade en lingua galega. A metodoloxía empregada segue unha perspectiva cualitativa e un

enfoque émico. Trátase, por tanto, dun punto de partida para futuras investigacións lingüísticas ou sociolingüísticas no ámbito do galego. A integración do modelo dos Cinco Grandes e de ferramentas como o *emoFinder* ou o corpus do TILG reflicte a viabilidade e os beneficios potenciais dun enfoque interdisciplinario entre a psicoloxía da personalidade e a lingüística.

En conxunto, o estudo achega evidencias sobre as unidades léxicas máis accesibles para os falantes no que respecta á linguaxe da personalidade en galego. Con todo, debe atenderse ás limitacións metodolóxicas anteriormente indicadas, que dificultan a investigación dende unha perspectiva lingüística e cultural situada neste contexto. Os resultados recollidos poden ser de utilidade na elaboración de instrumentos para a investigación no ámbito da psicoloxía adaptados á realidade lingüística galega. A presenza da nosa lingua en contextos académicos e científicos, así como en ferramentas para estes usos, é escasa. A través desta liña de investigación ábrese a posibilidade de achegar novos datos sobre a percepción e a representación da personalidade en galego.

5. Referencias bibliográficas

- Alderotti, Giammarco; Rapallini, Chiara; e Traverso, Silvio (2023). The Big Five Personality Traits and Earnings: A Meta-Analysis. *Journal of Economic Psychology*. 94, 102570. DOI: 10.1016/j.joep.2022.102570
- Allport, Gordon W. (1937). *Personality: A psychological interpretation*. New York: Holt.
- Álvarez de la Granja, María e López Meirama, Belén (2014). *Léxico dispoñible do galego*. Serie 71 *Verba: Anuario Galego de Filoloxía. Anexos*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela. DOI: 10.15304/9788415876687
- Ashton, Michael C.; Lee, Kibeom; Perugini, Marco; Szarota, Piotr; de Vries, Reinout E.; Di Blas, Lisa; Boies, Kathleen; e De Raad, Boele (2004). A Six-Factor Structure of Personality-Descriptive Adjectives: Solutions From Psycholinguistic Studies in Seven Languages. *Journal of Personality and Social Psychology*. 86 (2), 356-366. DOI: 10.1037/0022-3514.86.2.356

- Bermúdez Moreno, José; Pérez García, Ana María; e Sanjuán Suárez, Pilar (2017). *Psicología de la personalidad: Teoría e investigación*. Madrid: Editorial UNED.
- Blanco Canales, Ana (2024). Propiedades afectivas del léxico básico del español como segunda lengua y su relación con factores léxico-semánticos y gramaticales. *Círculo de Lingüística Aplicada a la Comunicación*. 99, 263-281. DOI: 10.5209/clac.85259
- De Raad, Boele; Barelds, Dick P. H.; Timmerman, Marieke E.; De Roover, Kim; Mlačić, Boris; e Church, Timothy A. (2014). Towards a Pan-Cultural Personality Structure: Input from 11 Psycholinguistic Studies. *European Journal of Personality*. 28 (5), 497-510. DOI: 10.1002/per.1953
- DRAG = González González, Manuel, dir. (2012). *Diccionario da Real Academia Galega*. A Coruña: Real Academia Galega. Disponible en <https://academia.gal/diccionario>
- Fraga, Isabel; Guasch, Marc; Haro, Juan; Padrón, Isabel; e Ferré, Pilar (2018). EmoFinder: The meeting point for Spanish emotional words. *Behavior Research Methods*. 50 (1), 84-93. DOI: 10.3758/s13428-017-1006-3
- Ganitsky, Paula; Fraga, Isabel; e Romero, Estrella (2023). *Actualización taxonómica del léxico de personalidad en español: primeras fases del estudio PersoLex*. Póster presentado nas XII Jornadas de la Asociación Iberoamericana para el Estudio de las Diferencias Individuales (AIIDI). 7 e 8 de setembro de 2023, Facultade de Psicoloxía da Universidade de Sevilla.
- Gerber, Alan S.; Huber, Gregory A.; Doherty, David; e Dowling, Conor M. (2011). The Big Five Personality Traits in the Political Arena. *Annual Review of Political Science*. 14, 265-287. DOI: 10.1146/annurev-polisci-051010-111659
- Goldberg, Lewis R. (1981). Language and individual differences: The search for universals in personality lexicons. En: L. Wheeler, ed. *Review of Personality and Social Psychology*. Beverly Hills, CA: Sage, vol. 2, pp. 141-165.
- Goldberg, Lewis R. (1990). An Alternative "Description of Personality": The Big-Five Factor Structure. *Journal of Personality and Social Psychology*. 59, 1216-1229.

- Hidalgo-Fuentes, Sergio e Fernández-Castilla, Belén (2023). Problematic Internet Use and the Big Five Personality Model: An Updated Three-Level Meta-Analysis. *Behaviour & Information Technology*. 43 (14), 3537-3560. DOI: 10.1080/0144929X.2023.2283201
- Iraegui, Ana e Quevedo-Aguado, M. Paz (2002). Aproximación psicolingüística al estudio de la personalidad en español: Una propuesta taxonómica. *Iberpsicología: Revista Electrónica de la Federación española de Asociaciones de Psicología*. 7 (1).
- JASP = JASP Team (2024). *JASP (VERSIÓN 0.19.3)* [Programa informático]. Recuperado de <https://jasp-stats.org/>
- John, Oliver P; Angleitner, Alois; e Ostendorf, Fritz (1988). The lexical approach to personality: A historical review of trait taxonomic research. *European Journal of Personality*. 2 (3), 171-203. DOI: 10.1002/per.2410020302
- Kajonius, Petri J. e Johnson, John A. (2019). Assessing the Structure of the Five Factor Model of Personality (IPIP-NEO-120) in the Public Domain. *Europe's Journal of Psychology*. 15 (2), 260-275. DOI: 10.5964/ejop.v15i2.1671
- Liu, Ziyang; Yingnan, Li; Wenying, Zhu; Yuanping, He; e Dongbin, Li (2022). A Meta-Analysis of Teachers' Job Burnout and Big Five Personality Traits. *Frontiers in Education*. 7, 822659, 110-126. DOI: 10.3389/educ.2022.822659
- Mammadov, Sakhavat (2022). Big Five personality traits and academic performance: A meta-analysis. *Journal of personality*. 90 (2), 222-255. DOI: 10.1111/jopy.12663
- Marques de Pinho, Cristina e Guzzo, Raquel (2003). Construction of a Brazilian taxonomy of personality-descriptive terms. *Estudos de Psicologia* (Campinas). 20(3), 13-23.
- McCrae, Robert R. e Costa, Paul T. Jr. (2010). *The NEO Inventories: Professional Manual*. Lutz, FL: Psychological Assessment Resources.
- Otero Gil, Alicia (2001). *Teorías implícitas de personalidad en la infancia. Análisis empírico a partir del modelo de los cinco grandes*. Tese de doutoramento. Salamanca: Universidad Pontificia de Salamanca

- Saucier, Gerard; Ostendorf, Fritz; e Peabody, Dean (2001). The Non-Evaluative Circumplex of Personality Adjectives. *Journal of Personality*. 69 (4), 537-582. DOI: 10.1111/1467-6494.694155
- Soutter, Alistair Raymond Bryce e Móttus, René (2021). Big Five facets' associations with pro-environmental attitudes and behaviors. *Journal of Personality*. 89 (2), 203-215. DOI: 10.1111/jopy.12576
- TILG = Santamarina, Antón, dir.; González Seoane, Ernesto e Álvarez de la Granja, María (2012-2013). *Tesouro Informatizado da Lingua Galega* (TILG). Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela / Instituto da Lingua Galega. <http://ilg.usc.es/TILG/>
- Tupes, Ernest C. e Christal, Raymond E. (1961). *Recurrent personality factors based on trait ratings*. Informe técnico ASD-TR-61-97. Lackland Air Force Base, Texas: U.S. Air Force. DOI: 10.21236/AD0267778
- Widiger, Thomas A. e Crego, Cristina (2019). The Five Factor Model of Personality Structure: An Update. *World Psychiatry*. 18 (3), 271-272. DOI: 10.1002/wps.20658
- Wiggins, Jerry S. (1980). Circumplex models of interpersonal behavior. En: L. Wheeler, ed. *Review of personality and social psychology*. Beverly Hills: Sage, vol. 1, pp. 265-294.
- Xunta de Galicia: *Tradutor Gaio*. Disponible en <http://tradutorgaio.xunta.gal/TradutorPublico/traducir/index>